

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-254-1-19>

РЕГУЛЬОВАНІ ПРОФЕСІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВИМІР

Набуття Україною статусу держави-кандидата в члени ЄС поставило нові завдання перед державою. Наразі одним з важливих аспектів формування спільного європейського ринку вважаються вільний рух робочої сили, тобто мобільність фахівців усередині ЄС, та взаємне визнання професійних кваліфікацій, отриманих у державах-членах ЄС. Ці ж вимоги висуває і сучасний стрімкий розвиток глобалізованого ринку праці, транскордонна трудова міграція, а також вищі вимоги до професійних кваліфікацій та динамічність самих кваліфікацій [3].

Ця робота має на меті схарактеризувати підходи до взаємного визнання професійних кваліфікацій на європейському ринку праці. Особливий наголос у роботі зроблено на регульованих професіях, визнання кваліфікацій за якими здійснюються за специфічними умовами.

Насамперед слід зауважити, що в ЄС впроваджена доволі ліберальна політика, спрямована на взаємовизнання освітніх та професійних кваліфікацій, вільний рух робочої сили та підтримку роботодавців щодо найму потрібних їм працівників [1; 6].

Водночас різними нормативними актами ЄС встановлено наступне:

– у разі коли для здійснення якоїсь професійної діяльності в державі-члені ЄС вимагається наявність диплома про освіту, то застосовується процедура визнання диплома, отриманого в іншій державі-члені ЄС; для забезпечення зрозумілості та співставлення кваліфікацій було розроблено ЄРК – Європейську рамку кваліфікацій;

– якщо професію не врегульовано в країні заявника (тобто для заняття певною професією не потрібна спеціальна ліцензія або інший дозвіл держави), то держава-член ЄС, де особа бажає здійснювати свою професійну діяльність, повинна визнати наявну кваліфікацію, якщо кандидат отримав кваліфікацію в іншій країні та мав принаймні два роки професійного стажу у державі походження.

У 2005 р. було ухвалено Директиву Європейського парламенту і Ради 2005/36/ЄС про визнання професійних кваліфікацій (Directive

on the recognition of professional qualifications) [4]. Цей спеціальний нормативний документ ЄС стосовно кваліфікацій, з одного боку, кодифікував право ЄС з цього питання, а з іншого – усував прогалини у правовому регулюванні визнання кваліфікацій. Цей документ донині є чинним і формує основні параметри визнання професійних кваліфікацій. Тож розглянемо його зміст детальніше.

Директивою визначено, що спеціального унормування потребують так звані регульовані професії, тобто професійна діяльність або група професійних видів діяльності, доступ до яких, заняття якими або один зі способів заняття якими безпосередньо чи опосередковано регулюються законодавчими, нормативними чи адміністративними положеннями щодо володіння певною професійною кваліфікацією. При визначенні статусу такої професії йдеться насамперед про гарантування безпеки людей, уникнення шкоди тощо.

У Директиві подано перелік регульованих професій на загальноєвропейському рівні (це переважно медичні професії) та вміщено вимоги до держав-членів щодо визнання професійних кваліфікацій за різними типами професій.

Країни ЄС повинні надавати всю інформацію про визнання кваліфікацій для всіх регульованих професій через єдині контактні пункти. Створення мережі контактних пунктів з метою надання можливості професіоналам виконувати процедури та формальності, передбачені Директивою, в режимі онлайн через єдиний контактний пункт або компетентні органи, відповідальні за цю професію.

На додаток до цього перед віднесенням професії до регульованої необхідно пройти спеціальні процедури тестування, визначені спеціальною Директивою Європейського Парламенту та Ради від 28 червня 2018 р. (Directive on a proportionality test before adoption of new regulation of professions) [5].

При цьому держава-член ЄС, в якій надаються певні послуги, має право на регулювання професійних вимог виключно без дискримінації за ознакою громадянства, а також не має права встановлювати обмеження, що перешкоджають отриманню послуг громадянами інших держав-членів ЄС.

Нині всі регульовані професії в державах-членах ЄС внесено до загальноєвропейської бази даних: <https://ec.europa.eu/growth/tools-databases/regprof> (внесення такої інформації покладено на відповідні національні урядові структури).

Отже, регульовані професії – це не лише визначення, дефініція спільного європейського законодавства, це комплекс правових відносин і адміністративних заходів, покликаних зменшити дефіцит робочої сили на національних ринках і гарантувати використання умінь, навичок та компетентностей фахівців з держав-членів ЄС.

З урахуванням норм Директив ЄС та поточної практики забезпечення прозорості інформації про кваліфікації долучення України до загальноєвропейського простору професійних кваліфікацій вимагає здійснення низки кроків.

По-перше, відповідальним урядовим органом має бути: (1) зібрана та акумульована в одному місці інформація про те, які професії (види занять) вимагають ліцензування, сертифікації або кваліфікаційних документів, та інформації про умови та процедури отримання таких дозволів на доступ до професії; (2) має бути впроваджений стандартизований опис кваліфікацій за регульованими професіями, зокрема англійською мовою та в термінах ЄС (база ESCO).

По-друге, має бути створений єдиний контактний пункт для надання зацікавленим особам інформації про визнання кваліфікацій для всіх регульованих професій та регуляторів, органів, які займаються тією чи тією регульованою професією.

По-третє, має відбуватися фіксація результатів присвоєння кваліфікацій за всіма регульованими професіями і внесення цієї інформації в доступну базу даних, як це робиться у різних країнах ЄС [2] (це може бути Реєстр кваліфікацій, який інтегруватиме інформацію, надану різними регуляторами).

По-четверте, мають бути виразно окреслені ролі держави, професійних/секторальних рад і саморегулювальних професійних асоціацій (нормативно визначене делегування повноважень) у питаннях присвоєння професійних кваліфікацій за регульованими професіями, оприлюднення інформації про них та здійснення визнання кваліфікацій, здобутих в інших країнах.

Наразі регульовані професії – це лише незначна частина професій, які наявні на ринку праці, відтак для більшості професій не потрібне визнання кваліфікацій, здобутих в інших країнах, через певного регулятора. Це можуть робити самі роботодавці. Водночас роботодавці можуть потребувати рекомендацій, як це робити, якими мають бути внутрішні процедури на підприємстві чи в організації.

Імплементация норм ЄС щодо визнання професійних кваліфікацій і регульованих професій потребує системних змін українського

законодавства, спрямованих на формування цілісного простору освітніх та професійних кваліфікацій. Наприклад, потрібна зміна політики в частині працевлаштування іноземців (для працевлаштування громадян з держав-членів ЄС). На часі й перегляд повноважень Державної служби України з питань праці (*Держпраці*), котра, зокрема, здійснює нагляд та контролю за додержанням законодавства про працю та зайнятість населення. Йдеться про обмеження функціонала цього органу центральної виконавчої влади в частині перевірки роботодавців щодо найму працівників, зокрема іноземців з ЄС, з певними кваліфікаціями.

Отже, загальноєвропейський ринок праці будується на взаємній довірі та взаємовизнанні професійних кваліфікацій, за винятком нечисленних регульованих професій (обмеження щодо вільного взаємовизнання професійних кваліфікацій встановлено Директивою ЄС 2005/36/ЄС). Україна має як здійснити комплексні заходи для забезпечення вільного руху робочої сили в межах ЄС, так і впровадити прозору систему визнання професійних кваліфікацій за регульованими професіями.

Література:

1. Семигіна Т. Європейська політика щодо визнання професійних кваліфікацій: уроки для України. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2020. № 8. С. 5–14.
2. Семигіна Т. Міжнародний досвід ведення реєстрів кваліфікацій. *Інтернет-освіта-наука-2020 : Зб. праць XII Міжнар. наук.-практ. конф. (26–29 травня 2020 р.)*. Вінниця : ВНТУ, 2020. С. 161–163.
3. Семигіна Т., Баланюк Ю. Формування політики щодо професійних кваліфікацій у контексті глобальної освітньої та трудової мобільності. *Модернізація публічного управління в умовах глобальних змін світового простору*. Львів-Торунь : Ліга-Прес, 2021. С. 109–136.
4. Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council of 7 September 2005 on the recognition of professional qualifications. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32005L0036>.
5. Directive (EU) 2018/958 of the European Parliament and of the Council of 28 June 2018 on a proportionality test before adoption of new regulation of professions. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/ALL/?uri=CELEX%3A32018L0958>.
6. Lipiec S. The Recognition of Professional Qualifications in the European Union. The Practice of Administration and European Courts – The Ski Instructor Example. *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*. 2021. Vol. 25(2). P. 93–115.